

„Набуття нечуючими будівельних професій, як умова їхньої реабілітації”

Пятничук Т.В.

Директор ВПУ № 26 м. Києва

На виконання Національної програми „Діти України”, Указу Президента України від 18.10.1997р. № 1166/97 „Про основні напрями соціальної політики на 1997-2000 роки” на початку 1998 року за ініціативи керівництва професійно-технічного училища № 26 м. Києва (нині ВПУ № 26) та за погодженням з управлінням професійно-технічної освіти педагогічний колектив розпочав підготовчу роботу до прийому на навчання учнів з вадами слуху.

Вивчалися питання специфіки загального розвитку та загальноосвітньої підготовки цієї категорії випускників інтернатів; підбиралися професії, якими могли б оволодіти учні цієї категорії, враховуючи їхні можливості та складнощі й особливості будівельного виробництва; велася підготовка педагогічних кадрів, які до цього часу не мали досвіду роботи з такими учнями; проводилися консультації з УТОГом м. Києва з питань профорієнтаційної роботи та подальшої співпраці.

Після підготовчої роботи училище підтвердило свою готовність здійснювати підготовку кваліфікованих робітників з числа молоді з вадами слуху за професіями „штукатур; лицювальник-плиточник” та „столяр будівельний, паркетник” і Міністерство освіти своїм наказом № 273 від 21.07.1998 року зобов’язало ПТУ №26 розпочати навчання.

Перша група учнів з професії „штукатур; лицювальник-плиточник” в кількості 16 осіб розпочала навчання з 1 вересня 1998 року. З 2000 р. училище приймає щороку на навчання 3 групи учнів з вадами слуху. З 2002 року училище самостійно розпочало профорієнтаційну роботу серед учнів шкіл-інтернатів України, в результаті кількість зарахованих на навчання в училище збільшилось до 50 осіб щороку.

Слід зазначити, що були застереження щодо комфортності нечуючих учнів у середовищі звичайного учнівського контингенту. Перед початком навчання, з педагогічними працівниками було проведено роз’яснювальна робота по

розумінню проблеми щодо реабілітації цієї категорії молодих людей. Було поставлено завдання педагогічним працівникам училища, майстрам виробничого навчання, класним керівникам провести відповідну роботу серед учнів звичайного контингенту і підготувати їх до появи в учнівському колективі учнів з вадами слуху, яких потрібно поважати і морально підтримувати. Також педагоги училища провели роз'яснювальну роботу з батьками звичайних учнів з метою попередження будь-яких конфліктних ситуацій з дітьми-інвалідами.

Батькам учнів з вадами слуху було поставлено завдання, щоб вони налаштували своїх дітей на навчання і стосунки із звичайними учнями на рівних.

З першого прийому учнів з вадами слуху і до сьогоднішнього дня в училищі ведеться спостереження і дослідження процесу адаптації учнів з порушеннями слуху за наступними напрямками:

- створення учнівського колективу групи, розуміння себе, своєї нової якості в нових умовах перебування;
- роль виховної роботи, позаурочної діяльності, технічної творчості в розвитку особистості учня з вадами слуху, сприйняття себе як повноправного члена суспільства;
- розвиток професійної майстерності як сходинка до моральної і матеріальної незалежності, впевненості в собі, вільного знаходження в суспільстві, соціальної і професійної реабілітації;
- професійне зростання глухих в умовах виробництва, стосунки в виробничих колективах тощо.

З перших днів навчання учнів з вадами слуху в училищі стало ясно, що побоювання педагогічних працівників щодо можливих проблем в стосунках учнів були перебільшені. Дала свої результати і роз'яснювальна підготовча робота серед звичайних учнів і їхніх батьків. Нечуючі учні швидко зайняли своє місце в учнівському колективі. Протягом 8 років жодних конфліктів з

учнями основного контингенту немає, в них нормальні, рівні і дружні стосунки, хоча педагогічний колектив продовжує тримати це під постійним контролем.

Поряд з тим є окремі особливості виховної роботи з глухими. Вони звикли до більшої уваги як з боку батьків, так і з боку держави в підтримці їх як дітей з обмеженими можливостями, вони більш егоїстичні, вимогливіші до інших (але не до себе), недостатньо підготовлені до самостійності, звикли що багато чого за них робили батьки. Більшість учнів з вадами слуху училища проживають в гуртожитку і тут виникають проблеми у виховній роботі.

Якщо під час занять в училищі і практики в групі нечуючих постійно знаходиться сурдоперекладач, то в гуртожитку вихователь, завідувач гуртожитку, інші працівники можуть спілкуватися з ними тільки через деяких учнів, які мають слухові апарати і можуть говорити, або через тих, хто може читати по „губах”. Більшість нечуючих не звикли до самостійності, до порядку і дисципліни, не всі навчені підтримувати належний санітарний стан в житлових кімнатах. Деякі з них навіть спекулюють своєю фізичною вадою, роблячи вигляд, що не розуміють що від них вимагають. Тому працівникам гуртожитку в перші дні навчання доводиться терпляче, багаторазово пояснювати їхні обов'язки і вимоги щодо їх виконання.

Нечуючі учні на рівні з звичайними обираються до складу ради гуртожитку, займаються спортом, у вечірній час мають можливість переглядати програми телебачення, читати книжки, газети.

Крім оволодіння професією глухі учні беруть активну участь у житті училища (проведенні вечорів відпочинку, виставках квітів, спортивних змаганнях тощо). Волейбольна команда училища в основному складається з глухих і постійно посідає призові місця в міських змаганнях.

Якщо питання з адаптацією глухих учнів у колективі та їх виховання не пов'язано з великими труднощами, то з навчанням проблем виявилось значно більше.

Основною складністю у навчанні і вихованні нечуючих учнів є те, що в більшості – дуже низька освітня підготовка. Багато з них розуміють тільки

слова побутової мови, тому сприймати навчальну програму, лекції, бесіди їм важко, доводиться пояснювати значення багатьох слів. З проблемами загальноосвітньої підготовки учнів з вадами слуху училище стикається вже в приймальній комісії – абітурієнти не можуть самостійно, без допомоги батьків заповнити бланк-заяву про прийом на навчання. Багато з них не вміють логічно висловлювати свої думки, формулювати правильно речення, не знають відмінків і частин мови. А, наприклад, визначення об'єму кімнати викликає неймовірні труднощі. Тому ці учні потребують додаткових зусиль при вивченні елементарних життєвих понять, а ще більших при вивченні понять будівельного виробництва, економіки, креслення, тобто тих предметів, які є для них вкрай необхідними.

В училищі ці учні не продовжують заняття з загальноосвітньої підготовки. Навчальний план передбачає предмети загальнотехнічного і спеціального циклу та виробничого навчання. Але на початку занять вивчається рівень знань учнів – проводяться перевірочні контрольні роботи за допомогою тестів. Результати тестування значно відрізняються від успішності у свідоцтвах про освіту: початковий рівень знань мають 93-99% учнів, середній – 1-6%, достатній – 0%, високий – 0%.

Враховуючи такий низький рівень знань та „важке” сприйняття навчального матеріалу, в училищі було відкориговано навчальні плани і програми спеціально для учнів з вадами слуху. Порівняно до звичайних груп з терміном навчання один рік для цих учнів було обрано термін навчання 2 роки з метою збільшення кількості годин на вивчення спеціальних предметів, виробничого навчання та практики. Так, на спеціальну технологію відводиться відповідно 148 і 324 години, на будівельне креслення – 62 і 110 годин, на матеріалознавство – 80 і 96 годин, на виробниче навчання в майстернях – 280 і 665 годин, на виробничу практику на підприємствах 560 і 1155 годин. Відповідно до вимог кваліфікаційних характеристик теми програм є однаковими для професії незалежно від терміну навчання, тому для груп

звичайного контингенту і учнів з вадами слуху програми принципово не різняться, але кількість годин для вивчення тем різниться суттєво.

Наприклад, при вивченні спеціальної технології по професії «штукатур, лицювальник-плиточник» враховується недостатній рівень загальних знань учнів з вадами слуху про будівництво, будівельні конструкції тощо. Зокрема, тема «Загальні відомості про частини будівель» вивчається в звичайних групах за 6 годин, а в групах з вадами слуху за 15 годин, тому, що поняття «фундамент», «колона», «міцність», «стійкість», тощо для них є складними і потребують щонайменше потрібного роз'яснення.

Викладання предмету «Будівельне креслення» проводиться в обсязі 90 годин (для звичайних груп – 60 годин) і пов'язане з особливими труднощами. Учні абсолютно не орієнтуються в простих поняттях, а такі як «нанесення розмірів», «прямолінійність», «аксонометричні проекції», «переріз», «масштаб» та інші викликають повну розгубленість і потребують титанічних зусиль викладача і сурдоперекладача в індивідуальній роботі з кожним учнем.

Виробниче навчання учнів з вадами слуху проводиться в тих же майстернях, що і для звичайних учнів, що дає змогу швидше інтегрувати цих учнів у звичайні умови праці, забувати про свою відокремленість та інвалідність. На відміну від теоретичного воно не базується на попередньому негативному досвіді навчання в школах-інтернатах. Впевненість у власних силах вже з перших уроків викликає зацікавленість тим, що наближує їх до дорослого життя. Крок за кроком, урок за уроком зростає майстерність учнів, йде ускладнення тем програми, фізичні можливості учнів дозволяють їм опанувати всі теми програми на досить високому рівні. Вже з першого курсу глухі учні беруть участь у конкурсах професійної майстерності на рівні з іншими учнями, виконуючи однакові завдання.

В училищі існує правило для всіх інженерно-педагогічних працівників – не розділяти учнів на звичайних і інвалідів, не робити полегшень інвалідам – це основний принцип навчання, основний принцип підходу до них взагалі.

На виробниче навчання в майстернях навчальними планами відводиться 665 год. (для звичайних учнів – 280 год.) насамперед тому, що майстру виробничого навчання після проведення 50-хвилинного ввідного інструктажу доводиться кожному з 10-14 учнів індивідуально роз'яснювати двічі-тричі матеріал теми, в буквальному розумінні брати за руку, вкладати правильно в неї інструмент і навчати правильних рухів рук, тулуба, голови. Все це звичайно сприяє кращому опануванню професійних прийомів, операційних тем, до набуття і удосконалення їхньої майстерності.

На другому курсі учні виходять на виробниче навчання і практику на будівельні підприємства м. Києва. Навчальним планом передбачається на ці цілі 1155 годин.

Як правило, учні розподілялися в бригади для виробничої практики, бригадир і досвідчені робітники призначалися наставниками. З допомогою майстрів виробничого навчання і сурдоперекладачів, які постійно перебували на будівельних об'єктах, встановлювалися професійні й особисті контакти між робітниками та учнями. Наші учні з перших днів ставали повноцінними і повноправними членами робітничих колективів, відчували свою необхідність, отримували можливість професійного росту.

За 8 років училище підготувало 147 кваліфікованих робітників з числа нечуючих громадян, в тому числі 109 чол., з професії „штукатур; лицювальник-плиточник” і 38 чол., з професії „столяр будівельний, паркетник”, які успішно працюють на підприємствах м. Києва і України, адаптувалися в суспільство і почувають себе повноправними громадянами України.

Виходячи з викладеного можна зробити висновок, що інженерно-педагогічний колектив училища справився з підготовкою кваліфікованих робітників з числа нечуючих громадян, накопичено значний досвід, яким можемо поділитися з іншими педагогічними колективами професійно-технічних навчальних закладів, проводимо наукові дослідження щодо вдосконалення навчально-виробничого процесу та плідності нашої роботи.

Досліджуємо також процес адаптації випускників на виробництві та їхнє професійне зростання.

Ключові слова: будівельні професії, реабілітація, виробниче навчання, професійна майстерність.

Key words: building profession, rehabilitation, productional education, professional skill.

Література

1. Про становище інвалідів в Україні та основи державної політики щодо вирішення проблем громадян з особливими потребами. Державна доповідь – Київ,: Видавництво „Соцінформ”, 2002-160 с.
2. Про підсумки проведення в Україні у 2003 році року людей з інвалідністю щодо забезпечення соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів. Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 10 березня 2004 року. - К.: Парламентське видавництво, 2004 – 114 с.
3. Засенко В.В. Подготовка глухих учащихся к самостоятельной трудовой деятельности. – К.: Рад. Шк., 1990 - 102 с.

Анотації

В статье излагаются основные условия особенности обучения лиц с недостатками слуха в профессионально-техническом училище строительного профиля. Раскрывается специфика работы с глухими учащимися в процессе лекционной и всеучебной деятельности.

The author states basic conditions of education particularities of pupils with hearing impairment in vocational trades school that have building direction. The author reveals specific work with deaf pupils in process of lecture and out of educational activities.

Відомості по автора:

Пятничук Тетяна Володимирівна, директор ВПУ № 26 м. Кієва, здобувач
Інституту спеціальної педагогіки АПН України.

т. 285-34-33